

2012 YILINA GİRERKEN DIŞ POLİTİKA

MENSUR AKGÜN*

İstanbul | 6 Ocak, 2012 | # 1

AKP's foreign policy approach, since its rise to power in 2002, has focused on reconciliation rather than complication. This solution-seeking tone was proved on various foreign policy fronts – ranging from the support given to Annan Plan for the solution of Cyprus problem, to softening relations with Armenia, Prime Minister's historic visit to Northern Iraq, as well as mediating roles in regional conflicts between Afghanistan and Pakistan, Bosnia and Serbia, and Syria and Israel. Nevertheless, the heavy tone of Turkish foreign policy towards Israel following the press leak of the Palmer Report on Mavi Marmara incident, and the inconsistent response to Syria, have contradicted with the rational approach, disappointing many political scientists. Minister Davutoğlu's constructive statements in his recent visit to Iran – in the midst of the increasing Iranian threat – are yet giving us the hope that the solution-seeking Turkish foreign policy might be back on the track.

Ak Parti iktidara geldiği andan itibaren dış politikada farklı bir üslup benimsemiş, çatışmadan çok uzlaşmayı, sorun yerine çözümü vurgulamıştı. İktidarını pekiştirmeye fırsat bulamadan kucağında bulduğu 1963'den bu yana gündemde olan Kıbrıs sorununa çözüm getirebilecek Annan Planı'nı andıçların yazıldığı, darbe planlarının yapıldığı bir dönemde desteklemişti.

Her ne kadar 24 Nisan 2004'de adanın iki kesiminde ayrı ayrı yapılan referandumlar sonrasında Kıbrıs üslubu sertleşmiş olsa da, BM parametreleri bazında çözüme desteği hep sürmüştü, en bilineni 24 Ocak 2006'da olmak üzere tikanıkları aşmak için sürekli öneriler geliştiren taraf Türkiye olmuştu.

Üstelik de Türkiye Afganistan ile Pakistan'ın barıştırılmasından Bosna ile Sırbistan'ın yakınlaştırılmasına, Suriye ile İsrail arasında arabuluculuk yapılmasından medeniyetler mesele-

sinde model rolü oynamaya kadar pek çok alanda aktif katkıda bulunmuştu.

Biraz tarihi tesadüflerin, biraz da bilinçli siyasi tercihlerden Türkiye önce Amerika, daha sonra da Arap dünyası tarafından rol modeli olarak görülmüştü. Ankara dünyaya sıfır sorun politikasına açıklarken Ermenistan ile ilişkiler gelişmekte, Türkiye dünyaya sorun istemediği, komşularıyla olan sorunlarını çözeceği mesajını vermekteydi.

İsrail ile olan ilişkilerin 2008 sonunda Gazze müdahalesi neticesinde gerilmesi ve Türkiye'nin bölgesel ağırlığının artması her ne kadar Yeni-Osmanlılık ve eksen kayması iddialarını gündeme getirmiş olsa da, Türkiye yolundan, ilkelerinden sapmamıştı.

Çıkmasına izin verildiği için eleştirilebilecek Mavi Marmara krizi dahi iyi yönetilebilmiş, sorun tırmandırılacağına başarılı bir şekilde BM'e taşınmıştı. Ankara krizin başından beri

Tel Aviv ile ilişkilerini geliştirmek istediğini belli etmiş, muhataplarıyla defalarca görüşmüş ve onlara özür ile çıkış kapısı bırakmıştı.

Bir zamanlar fiktif kırmızı çizgilere, tehditlere, varsayımsal algılara dayanan Kuzey Irak politikası da köklü bir şekilde değişmiş, Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakan'ı 10 ay önce de Kürdistan Parlamentosu'nda konuşmuştu. Aynı Irak ziyareti sırasında sadece geleneksel Türk algısı sarsılmamış, Sünni Müslüman algısı da Şiiilerin kutsal yerlerinin ziyaret edilmesiyle metamorfoz geçirmişti.

Türkiye, "Arap Baharı" metaforu ile özetlenmeye çalışılan süreçte de yapıcı bir rol oynamış, barışçıl gösterileri ve sokaklara dökülen kitlelerin demokrasi taleplerini desteklerken, Libya'ya askeri bir müdahale yapılmasına karşı çıkmıştı. Buna rağmen de Libya denklemi yer almayı insani yardımlarıyla, siyasi ve mali desteği ile başarmıştı.

Ancak tüm bunlar olurken de Türkiye'nin dış politikası sertleşmeye başlamıştı. Mavi Marmara müdahalesi yüzünden gerilen İsrail-Türkiye ilişkilerini normalleştirmek için ısmarlanan Palmer raporu 2011 Eylül'ünde basına sızınca gösterilen tepki, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bizim tanıdığımız sınırlarının devamı olan bölgede bulunan hidrokarbon yatakları için yapılan açıklamalar sertleşmenin en açık göstergeleriydi.

Hukuki zemini olmayan, Türkiye'nin eski günlere döndüğünü ima eden bu açıklamalar Türkiye'de dış politika ile ilgilenen pek çok kesim ve yerde hayal kırıklığı yarattı. Ardından da Suriye karşısında takınılan aceleci tutum geldi.

1990'lı yıllarda Irak'a uygulanan politikadan dersler çıkartan ve Libya siyasetinin eleştirilmesinden rahatsız olan Ankara bu sefer de fazla hızlı

hareket etmişti. Dışişleri Bakanı'nı düzeyinde Suriye'ye iletilen somut demokratikleşme taleplerinin karşılanmaması ikili ilişkilerin soğumasına neden olmuştu.

Türkiye'nin Suriye'nin sivil ve silahlı muhalefetine verdiği destek Ortadoğu ve Kuzey Afrika'ya kara çıkış kapısının kapanması olasılığına, resmi verilere göre 2 milyar dolara yaklaşan ticaret hacminin gereğinden önce azalmasına yol açmıştı. Üstelik de Türkiye diplomasi alanında devre dışı kalmış, Suriye siyaseti üstünde Arap Birliği'nin söz sahibi olmasına zemin sağlamıştı.

Bu arada Türkiye'nin Avrupa ile olan ilişkilerinde de sertleştiği gözlemlendi. Özellikle Fransa Meclis'inde soykırım inkarını suç sayan bir yasanın tartışılmasıyla bu sert üslup daha fazla hissedilir oldu. Hukuksal yöntemlerle çözülecek bir sorun kişiselleştirildi, tarihin tarihçilere bırakılmasını savunan Türkiye Fransa'nın Cezayir'de soykırım yaptığını iddia etmeye başladı.

Askeri gücünden giderek daha fazla bahseden, çözümler yerine sorunların parçası olmaya başlayan, eski sorunlarını çözmek yerine derinleşmesine seyirci kalmayı tercih eden 2011 yılı Türkiye'si için en büyük tehlike ise İran ile zaten var olan ama başarılı bir şekilde yönetebildiği jeopolitik rekabetini vurgulaması olurdu.

İran'ın nükleerleşme sevdası için her türlü riski göze aldığı, kendini dev aynasında gördüğü, Hürmüz Boğazı'nı kapatma hayalleri kurduğu, savunma amaçlı radarlar için Türkiye'yi tehdit ettiği, hepsinden önemlisi Amerikan askerleri çekilir çekilmez Irak'ın istikrarsızlaşmasında baş rolü oynadığı bir dönemde şartlar da buna çok müsaitti.

Fakat Dışişleri Bakanı Davutoğlu tam tersi bir yaklaşım ve üslup benimsedi.

Hafta içinde gerçekleşen İran ziyareti öncesi ve sırasında ikili ilişkiler açısından yapıcı mesajlar verdi. Mezhepsel bir gerilimin Ortadoğu için felaket olacağına altını çizdi. Türkiye'nin bu tür bir rekabeti önlemek için elinden geleni yapacağını dünyaya ilan etti.

Dışişleri Bakanı'nın söyledikleri doğal olarak bölgede mezhepsel bir gerilimin yaşanmadığı ve yaşanmayacağı anlamına gelmiyor. Davutoğlu'nun söyledikleri tıpkı sıfır sorun prensibi gibi bir ideale referans veriyor. Ama Türkiye'nin 2012 yılında izleyeceği dış politikası açısından da umut vadediyor. Türkiye üslubunu yeniden yumuşatacağı, sorunlarına hukuku esas alan çözümler bulmaya çalışacağı, yine çatışma yerine çözümü vurgulayacağı benziyor.

*Dr. Mensur Akgün Küresel Siyasal Eğilimler Merkezi'nin (GPoT) Direktörü'dür.